

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ТА БІЗНЕС-ПРОЕКТІВ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОГРАМ З ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙ

Кравець І.В., к.е.н.
ЖНАЕУ
ikravets2009@ukr.net

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Інститут науки є невід'ємною частиною будь-якого зрілого громадянського суспільства, оскільки існує прямий зв'язок між рівнем досягнень в науці та рівнем соціально-економічного розвитку тієї чи іншої країни. Особливе місце тут належить економічній науці, яка, як відомо, покликана виступати теоретичною основою економічної політики та сприяти розробці раціональних рішень на рівні підприємства. Отже, значення наукових економічних ідей та подальша їх імплементація є набагато впливовішими, ніж це наразі сприймається в суспільстві, а соціально-економічна криза в Україні є нічим іншим, як відображення кризи національної економічної науки.

Серед причин такої кризи є недостатня мотивація наукових кадрів, низький рівень фінансування, уникання на рівні держави та місцевих інституцій просвітницької роботи щодо можливостей співпраці з провідними науковими установами світу над проблемами, що є нагальними та необхідні соціуму та ринку сьогодні. Однією з таких можливостей є приєднання української наукової спільноти до участі в Рамковій програмі ЄС «Горизонт 2020», основні принципи та механізм дії якої наведені в даному дослідженні.

Теоретичні положення інноваційних теорій та механізм їх взаємодії з економічно-суспільним розвитком

було висвітлено у наукових працях зарубіжних (Й. Шумпетер, М. Д. Кондратьєв, В. Гунін, Г. Менша, Б. Санто, Б. Твісс, Р. Солоу, Ф. Хайєк та ін.) та вітчизняних (М. І. Туган-Барановський, В. Будкін, В. А. Новицький, І. О. Макаренко, Ю. М. Бажал, В. М. Геєць, Б. А. Малицький, В. В. Рокоча, О. І. Волков, Д. І. Кокурін та ін.) вчених. Однак, незважаючи на теоретичну та практичну цінність проведених досліджень, механізм імплементації наукових ідей та розробок в сучасних умовах висвітлено недостатньо.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо реалізації наукових та бізнес проектів в рамках європейських програм з досліджень та інновацій. Теоретичною та методологічною основою дослідження є загальні положення економічної теорії, класичні та сучасні концепції функціонування, фінансування та розвитку наукових інституцій та підприємств.

Основний матеріал. В Україні в останні десятиріччя відбувається скорочення фінансування на наукові та науково-технічні дослідження, відсоток такого фінансування у ВВП значно нижчий за європейський (рис.1,2), а в структурі такого фінансування половина коштів призначена для виплати фіксованої заробітної плати, незалежно від напрямку, фізичної та інтелектуальної складності завдання.

Питома вага загального обсягу витрат на дослідження та розробки у ВВП України в 2013 р. становила 0,77%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,33%. За даними Євростату, частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС-28 у ВВП становила 2,01%, що склало 360 млрд. дол. США [1], [2, с. 80-81], [3, с.16].

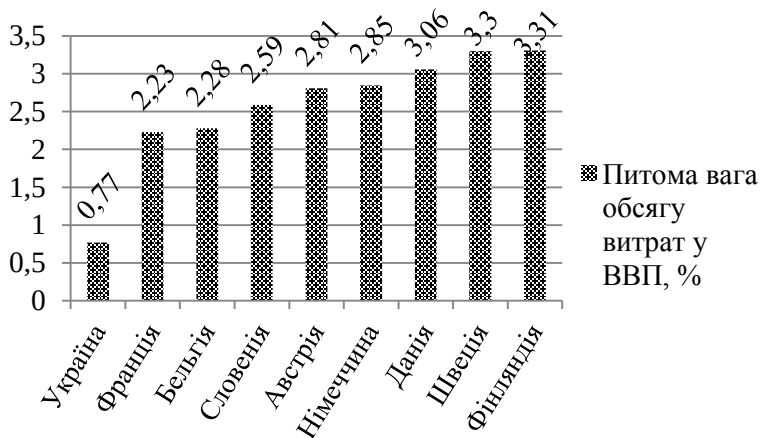

Рис. 1. Питома вага загального обсягу витрат на дослідження та розробки у ВВП України та європейських країн, 2013 р.

Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Фінляндії – 3,31%, Швеції – 3,3 %, Данії – 3,06%, Німеччині – 2,85 %, Австрії – 2,81 %, Словенії – 2,59 %, Франції – 2,23 %, Бельгії – 2,28 %; меншою – у Чорногорії, Румунії, Кіпрі, Латвії та Болгарії (від 0,38% до 0,65%).

Значно відрізняються від європейських і обсяги фінансування вітчизняної наукової сфери (рис. 2). У 2014 р. загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій становив 10691,0 млн. грн., у тому числі витрати на оплату праці – 5015,0 млн. грн. (зарплата виконавців досліджень і розробок в середньому – 3568 грн./місяць), матеріальні витрати – 2717,2 млн. грн., капітальні витрати – 237,9 млн. грн., з них витрати на придбання устаткування – 188,2 млн. грн.) [2].

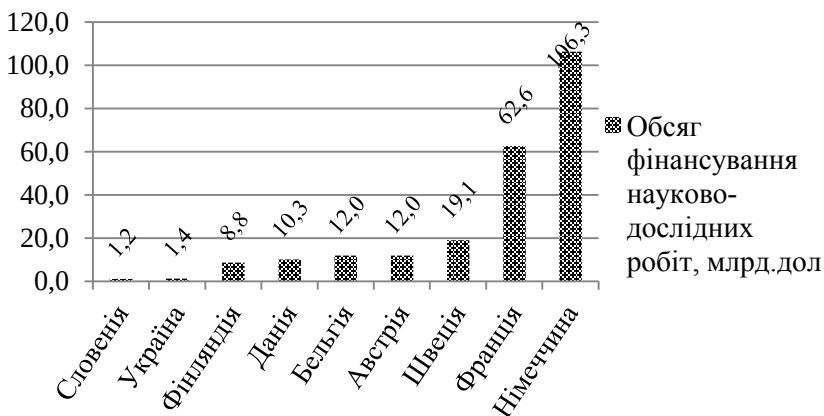

Рис. 2.Обсяг фінансування науково-дослідних робіт в Україні та країнах Європи, 2013 р.

За таких умов фінансування інноваційний шлях розвитку, на курс якого держава бере орієнтир шляхом затвердження низки регіональних та національних програм, є досить тернистим та не дає можливості повного розкриття наукового потенціалу дослідників. Проте, в умовах глобальних змін на інформаційному та політичному просторі для українських вчених з'явився альтернативний шлях проведення досліджень та побудови своєї наукової кар'єри.

Сьогодні для українських науковців є можливість долучитися до європейських рамкових програм з досліджень та інновацій. Саме такою узагальнюючою програмою є «Горизонт 2020», проведення якої триватиме з 2014 р. по 2020 р.. Україна офіційно стала учасником даної програми 19 березня 2015 р. «Горизонт 2020» – це програми Європейського союзу з досліджень та інновацій, яка є фінансовим інструментом реалізації флагманської ініціативи Інноваційного союзу «Європа 2020» з метою зміцнення конкурентоспроможності Європи у глобальному

вимірі, її економічного зростання та створення нових робочих місць. Бюджет програми сягає майже 80 млрд. євро. Програма покликана втілити багато наукових проривів, зробити відкриття та світові інновації.

«Горизонт 2020» поділено на три компоненти та доповнено горизонтальними ініціативами, спрямованими на розповсюдження провідного досвіду та розширення участі (рис. 3).

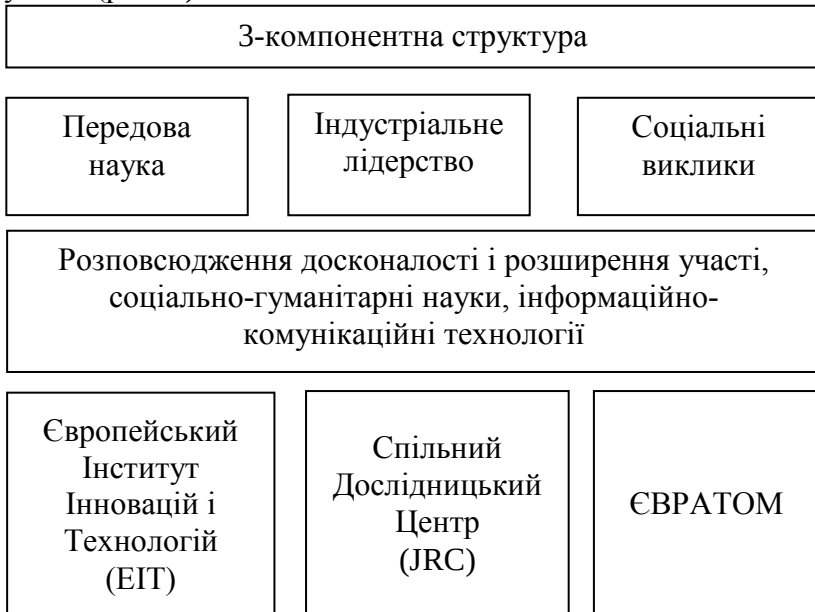

Рис. 3. Структура та пріоритети програми «Горизонт 2020»

Для дослідників економічної та аграрної сфери, а також для ряду підприємств України пріоритетними є другий та третій компоненти даної структури, а саме їх елементи:

- біотехнології (2- й компонент);
- інноваційні та конкурентні виробничі технології (2-й компонент);

- безпека продуктів харчування, сталє сільське та водне господарство, лісництво, дослідження води (включаючи питнуводу), біоекономіка (3-й компонент);

- безпечна, чиста та ефективна енергетика (3-й компонент);

- навколишнє середовище, клімат, ефективність ресурсів та сировини (3-й компонент);

- Європа у змінному світі – інноваційні та розумні суспільства(3-й компонент);

- наука у суспільстві(3-й компонент);

- розповсюдження досконалості та розширення участі(3-й компонент).

Наукові та виробничі проекти, що подаються до участі у програмі, проходять наступні фази:

Фаза 1: Концепція і техніко-економічна оцінка.

Фаза 2: Дослідницька і демонстраційна робота.

Фаза 3: Комерціалізація.

Мінімальні умови, що висуваються для участі в проектах «Горизонт 2020» наступні:

а) не менше трьох юридичних осіб повинні брати участь в проектах;

б) кожна з таких трьох юридичних осіб повинна бути заснована в країні-учасниці ЄС або в асоційованій країні;

в) жодні дві з трьох юридичних осіб не можуть бути засновані в одній і тій самій країні-учасниці ЄС або в асоційованій країні;

г) усі три юридичні особи повинні бути незалежними одна від одної.

Критерії щодо учасників наступні:

а) будь-яка юридична особа, заснована в країні-учасниці ЄС або асоційованій країні, або створена за законодавством ЄС;

б) будь-яка міжнародна організація з участю ЄС;

в) будь-яка юридична особа, заснована в третій країні.

Висновки та пропозиції. В умовах недостатньої мотивації та фінансування науково-дослідної роботи для українських вчених відкривається альтернативний шлях реалізації своїх можливостей та наукових задумів в межах європейських програм. Для гармонійного впливання українського наукового потенціалу в глобальний простір знань та інновацій необхідно ставити перед організаціями та її представниками, окремими індивідами, наступні завдання:

1. На державному, регіональному та інституційному рівні підвищити ступінь інформованості наукових кадрів (викладацького, професорського складу, аспірантів, студентів) про наявні можливості міжнародної співпраці. Сприяти формуванню загальної ідеї щодо реальності міжнародного кооперування наукових потенціалів.

2. На рівні наукових інституцій створити робочі групи відповідно до інтересів науковців та запитів європейських програм з досліджень та інновацій. Розвивати навички культури роботи в команді, оскільки більшість грантів в межах поточних європейських програм не є індивідуальними.

3. Представникам наукових організацій, індивідуумам постійно та системно підвищувати особистий рівень професійних знань та іноземної мови (бажано англійської), оскільки інформація щодо участі в міжнародних програмах на офіційних сайтах ніколи не перекладається українською та російською мовами в повному обсязі, до того ж весь пакет документів потенційного учасника програми також подається англійською мовою.

Виконання хоча б трьох вищезазначених завдань дозволить вітчизняним науковим організаціям та підприємствам реалізувати свої сили та знання на міжнародному рівні. Як зазначав Карлос Кастанеда,

відомий доктор філософії з антропології: «Все, що здійснює людина, визначається рівнем її особистої сили. А сила залежить лише від того, якого роду знаннями людина володіє».

Список використаної літератури

1. Валовий внутрішній продукт країн світу: статистичні показники [Електронний ресурс]. – Вашингтон, США, 2015 р. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>– Перевірено: 02.05.2015

2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 314 с.

3. Національні рахунки України: стат. зб. / Державна служба статистики України К., 2015. – 155 с.

4. CORDIS – Інформаційна служба ЄС з досліджень та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cordis.europa.eu/home_en.html.

5. HORIZON 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=h2020.

6. NIP/Ukraine– Національний інформаційний центр з співробітництва з ЄС у сфері науки та технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fp7-npcr.kiev.ua.

7. ParticipantPortal– Портал для учасників Рамкової програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/>. Перевірено: 02.05.2015.